

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVAT. ZMAJA.

BROJ 3. i 4.

GOD. 1917.



Izlazi četiri puta na godinu. Godišnja cijena: za članove
K 2.—, nečlanove K 3.—. Pojedini broj K 1.—.

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVAT-
SKOGA ZMAJA.

GODINA 1917.

UREDIO
E. LASZOWSKI,
ZMAJ BRLOŠKI.



P. A. E. F. D. P.

ZAGREB 1917.
TISKARA C. ALBRECHTA.

Sadržaj.

	Strana
Naš program	1
E. Laszowski: Plemićeva kuća i cistercitski samostan u Zagrebu (Predavanje 2. X. 1917.)	2, 27
Zm. Jadranski (Stj. Širola): Braća hrv. Zmaja — u ratno doba	12
Zm. Jadranski (Stj. Širola): Zmaj na djelu	19, 63
Gradska vijećnica u Zagrebu, historijska kuća (referat predavanja dr. V. Deželića zm. Klokočkoga 23. V. 1917.)	22
D. Vel. Deželić: Etnografska izložba i etnografski muzej u Zagrebu	24
Borojevićeva slava (Mečenčani 28. X. 1917.)	35
Iskaz prinosa za spomen ploču Borojeviću	52
Zm. Brloški: Hrvatski mlienij (925.—1925.)	57
Zm. Sutvidski (dr. Zvonimir Nik. Bjelovučić): K tisućgodišnjici hrvajskoga kraljevstva	60
Zm. Brloški: Spomenploča na gradskoj vijećnici u Zagrebu	64
Pjesme :	
Zm. Jadranski: Sočanski lav	33
Osobne vijesti :	
Jubilej našega člana (Ante Kontak zm. od Kamenitih-Vrati)	31
Novi članovi	31, 67
Jubilej zm. Jadranskoga	67
Obiteljski jubilej zm. Karpatskoga	67
Umrli članovi	67
Uspomene :	
Obljetnice našega rada (1907.)	13, 68
Spomenici :	
Iskaz spomenploča u Zagrebu	15
Spomenploča K. Lisinskomu u Zagrebu	15
Gupčeva glava na Markovom trgu u Zagrebu	15
Zriuska kuća u Karlovcu	68
Ozaljska kula	68
Predavanja u B. H. Z. (1915.—1917.)	32, 66
Poziv na članove B. H. Z.	68
Književna izdanja Braće hrv. Zmaja	16

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRAĆE HRVATSKOGA ZMAJA

Uredjuje sekcija B. H.
Z. za knjigui umijeće. —
Odgovorni urednik E.
Laszowski. — Dopisi se
šalju uredniku, Zagreb,
Prilaz 24.



Izlazi četiri puta na go-
dinu. — Godišnja ci-
jena: za članove K 2—,
za nečlanove K 3—.
Pojedini broj K 1—.

Upravu rukovodi i pretplatu prima tiskara C. Albrecht, u Zagrebu.

Br. 3.

Zagreb 15. studenoga

1917.

Sočanski „lav“.

(Svetozaru barunu Boroeviću).

(28. X. 1917).

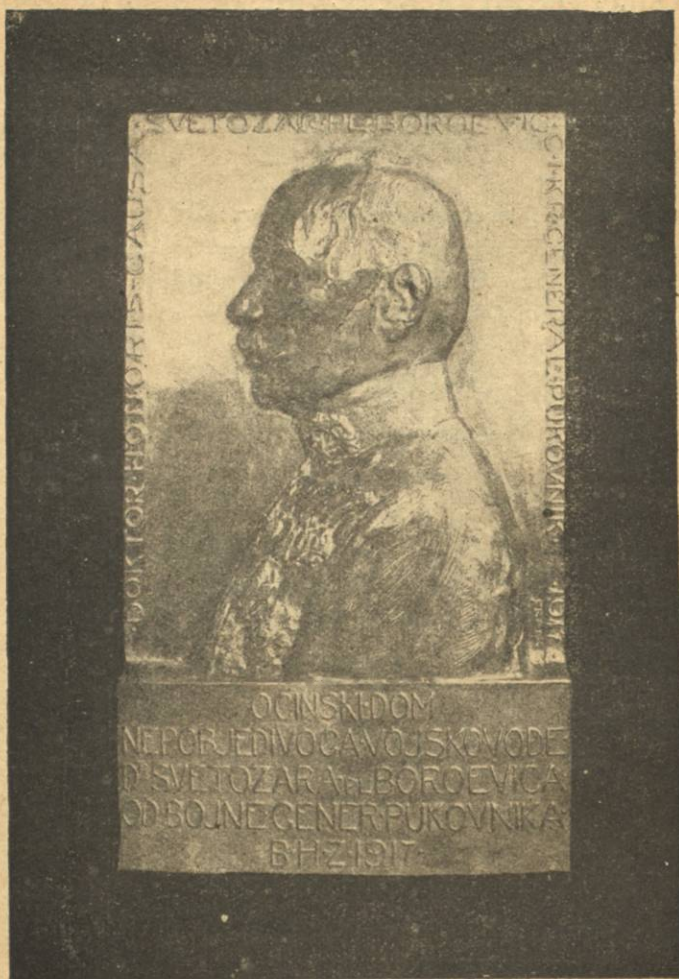
Tebi, „lave“ — na krvavoj Soči,
I braniču hrvatske domaje,
Leonidi — domu na pomoći,
Što ko zvijezda milom rodu sjaje . . .

Domovina rasplakanih oči
Svom junaku divski rad priznaje,
Zna, da s Tobom budućnosti kroči,
Zna, da Tvojom rukom spasena je.

I sred boja, — rata strašne strave,
Gdje si branič dragom rodu svom —
Hrvatski Te diči, slavi dom . . .

I u času pobjede i slave
Na očinski dom Ti sviće sjaj —
Lik Tvoj časni postavlja Ti „Zmaj“ . . .

Z. Jadranski.



Spomenploča generalu-pukovniku Boroeviću na očinskom domu
u Mečenčanima.

U bronci izradio prof. R. Frangeš, zmaj Fruškogorski.



Boroevićeva slava.

Od početka svjetskoga rata, pratila su Braća hrv. Zmaja bojnu slavu našega zemljaka, Hrvata, Preuzv. gosp. Svetozara pl. Boroevića, generala-pukovnika, koji je već u vojni na Ruse ubirao lovorike i priznanja. Kad ga opet odrediše, da brani granice od vjerolomnih Talijana, pokazao je veliki svoj strateški um, odbijajući i braneći granicu na Soči, taj biser naše domaje.

Njegova bojna slava i zasluge osvajahu naša srca. U duši našoj zmajskoj rastao je Boroević, djelima svojim dorastao je do narodnoga diva. I toga narodnog diva sa ljubavlju i zahvalnošću hotjelo je i naše društvo slaviti. Na glavnoj skupštini našega društva, B. H. Z., dana 25. aprila 1917., zaključeno je, da se Boroeviću, postavi spomenploča u njegovom rodnom mjestu, u tihom i ubavnom selu Hrvatske, Mečenćanima.

Veliki hrvatski umjetnik, a naš zmajski brat, Roberto Frangeš, stavio je društvu na raspolaganje relijefno poprsje Boroevića. Po zaključku društva imala se ova spomenploča sačiniti od željeza „u željezno doba“ i postaviti na rodni dom Boroevićev, nu pokusno lijevanje pokazalo je, da se to ne može u Zagrebu sliti, a izvan Hrvatske to se činiti nije hotjelo. Odlučeno je s toga, da se ova spomenploča odlije u bronci.

Na 7. jula pošlo je zmajsko povjerenstvo u Mečenćane Bili su to vel. meštar Laszowski i braća Roberto Frangeš i Ivan Muhvić, kapelnik glazbe domobr. 25. pukovnije. U Kostajnici urediše odbor, na čelu kojega bijahu braća zmajevi Nikola Novaković i Ante Vugrin. U Mečenćanima ustanoviše, da rodna kuća Boroevićeva više ne opstoji. Ova je stajala u dvorištu današnje kuće br. 7. Nađoše ali cijelu očinsku kuću Boroevićevu, broj 37, koju je sagradio otac njegov Adam Boroević, i u koju je naš junak u zipci prenesen¹⁾ Vlasnik kuće Kera-vidić izjavi se pismeno, da dozvoljava, da se na njegovu kuću postavi spomenploča Boroeviću.

Tako se je evò morao preinačiti zaključak glavne skupštine pogledom na kuću, na koju je bilo mišljeno postaviti spomenploču. Odabrana je po tom očinska kuća.

¹⁾ Vidi Narod. Nov. od 14. VII. 1917., br. 160.

Pripreme i izradba spomenploče glatko je uslijedila. Sve je obavljeno pod osobnim nadzorom brata Fraņgeša. Cizelovanje relijefa izveo je g. Rudolfo Spiegler.

Kad je sve bilo gotovo, pristupilo se je ustanovljenju programa, koji je i tačno proveden. Briga o podvoze riješena je glatko susretljivom brigom kr. kot. oblasti u Kostajnici i općine Mečenćani. Stavljeno je blizu 50 kola besplatno na raspolaganje.

• 26. oktobra otputovaše u Kostajnicu i Mečenćane veliki meštar, protonotar društva Širola i brat Frangeš, koji potonji je odmah krenuo u Mečenćane, da nadzire, kako će se pričvrstiti spomenploča i ista okititi, dok su vel. meštar i protonotar sa odborom kostajničkim činili druge potrebne pripreme u Kostajnici i Mečenćanima¹⁾. Sa zahvalom i radosno spominjamo susretljivost i brigovanje mj. kostajničkog proslav. odbora, gg. kr. kot. predstojnika Janka Lovrišaka, gradonačelnika Miju Švacova Nikole Novakovića, Ante Vugrina, Kodžića, dr. Mašeka i dr.

Dan 28. oktobra osvanuo je lijepi sunčani dan. Vel. meštar i protonotar pođoše u susret zagrebačkomu vlaku do Majura, gdje su pozdravili učesnike, a na čelu im zastupnika zem. vlade presvj. g. Aurela Rauera, izaslanstvo vojnih oblasti i druge učesnike.

Istoga jutra u 10 sati obdržavana je prije dolaska izvanjskih gostiju sjednica gradskoga vijeća kostajničkoga. Na istoj je jednodušno s najvećim oduševljenjem zaključeno, da se veliki svečar Svetozar pl. Boroević izabere začasnim građaninom grada Kostajnice. O tom je zaključku svečar brzojavno obaviješten.

Podnevnim vlakom stigoše zagrebački, gosti i izaslanici na kolodvor u Kostajnici, gdje ih je gradski načelnik, gospodin Svacov pozdravio jezgrovitom hrvatskom dobrodošlicom, te sa nekoliko riječi istaknuo plemenitu svrhu čitave proslave. Među zagrebačkim došljacima bilježimo: zastupnika zagrebačkoga domobranskoga okružja, generalmajora Dragutina pl. Schmardu, potpukovnika Slavka Šnelera i rač. nadsavjetnika Mavru Spitzera; pukovnika Ivana Sertića; izaslanike 53. pješ. pukovnije g. majora Krunoslava pl. Cvitaša, te poručnike Birnbauma i Friedmanna; odaslanstvo 27. sisačkog domobr. bataljuna nad-

¹⁾ Vidi Raspored slave na koncu ovoga izvještaja.

poručnika Nikolu Murgića i poručnika Bardeka i Pavešića sa 6 momaka od svih šarža, dok je zagrebačku domobransku pješačku pukovnicu zastupao satnik g. Matija Radoslav, s kojim je za prodičanje svečanosti došla i vrstna glazba iste pukovnije (25 osoba) zajedno sa svojim kapelnikom i poznatim hrvatskim skladateljem g. I. Muhvićem. Gradanske oblasti zastupao je u ime vlade odsječni predstojnik presv. g. Aurel Rauer sa podžupanom g. Rafaelisom. Bosansku Kostajnicu zastupao je kotarski predstojnik dr. Imre Faludy i gradski načelnik Sulejman Sumanović. U ime grada Zagreba dodoše gradski tajnik Premilić i gradski zastupnik Ratković, te gradski zastupnik brat zmaj Pavao Gašparović. Stranku prava zastupao je za poslovni odbor g. dr. Dragan Šafar, a za građanski klub zagrebački njegov predsjednik g. Josip Knežić s odborom.

Gosti sakupljeni u Kostajnici odvezoše se iza pozdravnog govora načelnika u kojih 50 kola i kočija u 12 kilometara udaljene Mečenčane. Putem susretali su i prestizavali nepreglednu upravo povorku učesnika, koji su ne žaleći truda pješke hitili onamo. Sve, što ondje osjeća hrvatski, muško i žensko, staro i mlado pohrlilo je, da proslavi veliko ime svoje uže domaje. Ulazeće pozdravljala je došljake grmljavina uužara, a pred općinskom zgradom dočekaio ih je razdragani domaći svijet. Ubavo mjestance, u kome se nalazi općina, škola, državna šumarija i parohija, okitilo se je hrvatskim zastavama, kao i nedaleko selo Boroevići, u kome i danas jošte živu mnogobrojni rodaci velikoga vojskovođe. U Mečenčanima priređen je bio za goste objel u gostioni Dragana Lazića. Za objeda svirala je domobranska glazba, a iza ovoga u 1/23 sata poslije podne krenulo se k otkriću spomenploče. Prije toga dijelio se je među narod i vojsku, te članove izaslanstva spomenspisa, što ga je izdalo društvo B. H. Z., pod naslovom „Vojskovođa Boroević“, u kojem je u jasnim crtama prikazan život našega junaka i njegovo djelovanje u svjetskom ratu¹⁾.

Silna povorka krenula je pod zastavom Braće Hrvatskoga Zmaja, koju je nosio brat zmaj stjegonoša Stjepan pl. Platzer, praćena glazbom, koja je svirala po izbor hrvatske skladbe, na mjesto proslave pred Boroevićev očinski dom, gdje je već čekalo nepregledno mnoštvo naroda, okružujući hrvatskom trobojnicom prekritu spomenploču.

¹⁾ Sv. XXXII. izdanja društva „Braće hrv. Zmaja“.

Pred očinskim domom Boroevića pozdravio je toplim riječima Emilij Laszowski, vel. meštar B. H. Z., zastupnika bana i vlade, te ostale članove izaslanstva vojničkih i građanskih oblasti, kao i sabrani narod, istaknuvši važnost momenta, kojim će „niska evo kuća“ postati historijskim spomenikom. Završio je riječima: „A Vas presvijetli gospodine, kao zastupnika vlade i bana molim, da dozvolite, da se ova spomenploča otkrije na diku domovine i naroda“, a zatim je nastavio:

„Odlični zbore!

Danas je slavlje, kakovo se još nije slavilo u našoj dragoj domovini. Danas postavljamo spomenik na očinski dom velikoga vojskovođe, kojega je majka rodila na svetoj hrvatskoj grudi, junaka umom i junaka desnicom.

Ime toga velikoga muža i junaka, vojskovođe, kojega se me slavi diljem svijeta, koji je ponos nepobjedive vojske našega uzvišenoga vladara, čije je ime zabilježeno u kronici ljutih bojeva na hladnim Karpaticima i u voljkim krajevima danas krvave Soče, napunjuje dušu našu oduševljenjem, poštovanjem i ljubavlju. Ime onoga, koji je strah i trepet naših neprijatelja, a naša pouzdanica i branič granica monarkije i naše mile domovine.

To je sin naše hrvatske domovine, preuzvišeni gospodin dr. Svetozar pl. Boroević od Bojne, kojega je Njegovo Veličanstvo, naš premilostivi i ljubljeni kralj odlikovao i čašću generala-pukovnika i stavio mu na grudi najviše vojničko odlikovanje: red Marije Terezije.

U njegovim žilama struji junačka krv naših pređa, koji su u vjernosti i ljubavi prema kralju i domovini stekli neumrlu slavu na bojnom polju.

Boroević i njegovi junaci, među kojima imade i mnogo sinova Hrvatske domovine, ubiru lovorike, pohvale, odlikovanja i časti, koje im dijeli kralj i domovina.

Njihova slava jest i naša slava, njihova djela, djela su naše krvi.

Odlični zbore! Rodni dom našega junaka stajao je nešto podalje od ovoga doma, nu toga je oko g. 1892. nestalo. Ali evo ovdje stoji očinski dom njegov, u koji je u zipci donesen, a da kao dječak stupa u svetu službu kralja i domovine.

Taj mali evo dom, neka rijesi spomenik, kojemu može zavidjeti mnoga sjajna i velika palača. I taj spomenik neka bude i opet dokazom, da iz male, niske kuće može niknuti muž velik i zaslužan, muž, koji bijaše za čitavoga vijeka čovjek na mjestu i kojega je srce bilo vazda prožeto uzvišenom ljubavlju i odanošću spram kralja i domovine.

Savjesno shvaćanje i ispunjavanje dužnosti vodilo ga je na teškoj ali uzvišenoj stazi do zaslužene časti i poštovanja.

I dok naš junak i vojskovođa Borojević bježe teški i krvavi boj s dušmanima, dok ganja ove sa svetih granica domovine, mi mu iskazujemo poštovanje, ljubav i slavu! Mi mu na očinski dom postavljamo mjedeni spomenik, u kojem imade i metaka neprijateljskih, koji su odbili od grudobrana sočanskoga. Taj spomenik neka bude svakome sinku naše hrvatske domovine poticajem i njetilom nepokolebive odanosti i ljubavi prem kralju i domovini, a ujedno i dokazom, kako domovina znade i mora velike muževe u zahvalnosti i priznanju slaviti i kako m se narod odužuje za vjerno vršenje teških zadaća.

I zub će vremena jednom možda skršiti ovaj mjedeni spomenik, ali ne će slave našega junaka, jer je ova „monumentum aere perennius“.

Današnja slava nije samo slava naše hrvatske domovine Ne, u prvom je redu i slava uzvišenoga i previšnjega gospodara vojske, slava nepobjedjive vojska, slava svih naroda monarkije.

Naš je junak svojim djelima proslavio i svoj narod, sinove naše hrvatske domovine! I za to mu se odužujemo za sve ono što je učinio, što čini i što će učiniti kao po uzvišenom našem vladaru odredjeni branič domovine.

O, dobri, veliki Bože, blagoslovi naše oružje i njegove zapovjednike! Očuvaj nam našega junaka i udijeli mu lovor vijenac pobjede!*

Baš u taj čas začulo se gruvanje topova sa Soče, kojih tutnjava, kao da je donosila pozdrav junaku domovini: Ne boj se, domovino, dok te brani Borojević!

Na govor vel. meštra B. H. Z. uzvratilo je presvj. g. odjel predstojnik

„Velepoštovani z bore!

Veseli me, što u ime zemaljske vlade prisustvujem ovoj velikoj slavi, ovoj veličanstvenoj svečanosti, da se velikom Hrvatu u njegovoj domaji postavlja ovaj značajni spomenik. Na očinskoj kući neka ova spomenploča bude svjedokom i za potomstvo ovoga velikog rata, u kojem je Borojević skršio neprijatelja svojim junaštvom. Veseli me, što se ova spomenploča otkriva baš danas, kad je upravo junačka naša vojska pod vodstvom velikog lava, odbila neprijatelja od naših granica, te on ubire nove lovorike. Molim, da se ova spomenploča otkrije, te da na očinskoj kući velikoga vojskovođe u dokaz



Očinski dom Borojevića u Mečenčanima (S ceste).
(Fotografirao E. Laszowski, zmaj Brloški).

naše harnosti i spomena ostane. Živilo Njegovo Veličanstvo naš premilostivi kralj! Živio preuzvišeni gospodin dr. Svetozar pl. Borojević!“

Iza toga pristupio je vel. meštar B. H. Z. otkriću spomenploče s riječima:

„U ime Boga velikoga, a na slavu naroda i domovine, otkrivam spomenik Borojeviću, što se postavio pobudom „Braće hrvat. Zmaja“ i pomoći njegovih štovatelja.

Završujem. Da Bog poživi Njegovo c. i kr. apoštolsko Veličanstvo. cara i kralja Karla, našu hrvatsku domovinu i velikog junaka dra. pl. Borojevića“.

Brat Frangeš skinuo je trobojnicu. koja je zastirala spomenploču.

Prisutni su tri puta kliknuli gromki živio, a glazba intonirala je kraljevku, koju prisutni otkritih glava i razdragana srca saslušahu.

Iza toga progovori u ime c. i kr. vojske i kr. domobranstva generalmajor Dragutin pl. Schmarda, koji izreče hrvatskim jezikom :

„Određen sam na čelu deputacije c. i kr. vojske i kr. domobranstva k ovoj plemenitoj, rodoljubnoj svečanosti, da našom prisutnošću dademo vidljivi znak visokog poštovanja prema već historičkoj, cijelom svijetu poznatoj i štovanoj osobi



Očinski dom Boroevića u Mečenčanima (S dvorišta).
(Fotografirao E. Laszowski, zmaj Brloški).

generalnog vojskovođe Boroevića, koji je u Galiciji, u Karpaticima i u jedanaest pobjedonosnih bitaka na Soči lovorike na lovorike pobrao i to ne samo za se, nego, koji je svojom slavom i slavu onog naroda, iz kojega potiče, uzveličio i umnožio.

Došli smo i za to, da u ime vojništva izrečemo najsrdačniju i najdublju hvalu onima, koji su se potrudili, da se ova spomenploča postavi.

Svaki narod, koji svojim velikim sinovima posebnu čast iskazuje, postavlja sam sebi spomenik aere perennius.

Svim onima dakle, koji su tu krasnu, rodoljubnu ideju zamislili, našem slavnom, pobjedonosnom vojskovodi spome-

nik na otčinskom domu postaviti, onima, koji će tu svim rodoljubima svetu ploču u svoju zaštitu uzeti, onima, koji su svojom prisutnošću toga slavnog sina ovih slavnih krajeva počastili, te konačno onima, koji se s nama ovdje u duhu nalaze i zajedno s nama tome velikom sinu hrvatske domovine klanjaju od iskrenog srca najiskrenija hvala.

Te kao što čujemo gruvanje topova od Soče, neka čuje slavni vojskovođa naš poklik odavde na Soču! Živio vojskovođa general-pukovnik Borojević!“

Iza burnih „Živio Borojević“, „Živila vojska“, progovorio je izaslanik glavnoga našega grada, grad. zastupnik gosp. Josip Ratković, koji izreče ovaj govor:

„Ugledna i odlična gospodo!

Historija staroslavne naše habsburške monarkije, a napose historija hrvatska, povećana je imenom jednog slavnog muža, koji svoj život i svoje umne sposobnosti žrtvuje uzvišenomu našem kralju i premiloj domovini Hrvatskoj. — Proslavljeni naš vojskovođa, general-pukovnik Svetozar pl. Borojević — lav sočanski — odbio je hrabro jedanaest navala vjeronomnih Talijana, naših krvnih neprijatelja. — U času ovom, kad se mi sakupljeni nalazimo ovdje u seoskom zatišju, pred ovim domom, u kojem je naš Borojević — naš ponos i dika — ugledao svijetlo svijeta, stoji on ustrajno i nepobjedivo na braniku sočanskom u 12. bitki, navalnoj s naše strane, kopajući hladni grob ljutim našim dušmanima, koji zaslijepljeni svojom pohlepom nastoje otrgnuti komad mesa baš sa našega hrvatskoga tijela.

Jedanaest puta je nevjera, izdajstvo i zloba zadobila zasluzenu kaznu na Soči, pa ne će ista sudbina ni ovaj put minuti.

Ova spomenploča podignuta inicijativom i zaslugom dične Braće hrvatskoga Zmaja, pred kojom stojimo puni osjećaja našega najvećega povjerenja, zahvalnoga poštovanja i udivljenja spram njega, našega slavom ovjenčanoga div-junaka, začasnoga gradanina glavnoga grada Zagreba, kojim se Zagreb osobito ponosi, neka bude za naše potomstvo simbolom iskrene vjernosti, velike hrabrosti i neprispodobive požrtvoynosti spram svomu premilomu kralju i Hrvatskoj majci domovini.

Živilo Njegovo Veličanstvo naš premilostivi kralj Karlo IV.,
Živio naš preslavni sočanski vojskovođa pl. Borojević!“

Iza njega progovori načelnik grada Kostajnice gosp. Mijo Svacov. U svom je govoru oduševljeno pozdravio Borojevićevo slavlje, njegove velike zasluge za kralja i domovinu. Radosno ističe, da je sretan, što može po njemu biti zastupan starodrevni i uvijek vjeran grad Kostajnica.

Okrenuvši se kotarskom predstojniku, zamolio ga vel. meštar B. H. Z., da u ime oblasti primi na čuvanje spomenploču Borojevićevu kao narodnu svojinu.

Napokon progovorio je kot. predstojnik kostajnički, gosp. Janko Lovrišak, koji u svom govoru ističe sretan čas, kad može dični Borojevićev spomenik, diku kostajničkoga kotara, a napose rodnoga sela Borojevićava, tihih i ubavnih Mečenčana, primiti kao narodnu svojinu na čuvanje. Obriče, da će se taj spomenik, vidljiv dokaz vjernosti i ljubavi prema kralju i domovini budno čuvati za buduća pokoljenja, koja će gledajući ga, crpsti snagu i težnju, ugledati se u svoga narodnoga junaka.

U ime stranke prava izreče izaslanik poslovnog odbora stranke prava, odvjetnik dr. Dragan Šafar ovaj govor:

„Hrvati i Hrvatice!

Otkad povijest bilježi djela roda ljudskoga, još nije za-bilježila ovako gorostasna hrvanja naroda, kakovo mi evo sada proživljujemo.

U ovom strašnom ratu utapaju se u krvi krune i kraljevstva, propadaju oni, koji su bili digli ruku, da unište staroslavnu habsburšku carevinu i da razkomadaju hrvatski narod da posvoje njegovu hiljadugodišnju kraljevinu Hrvatsku.

Dva nam se nova gospodara nude: Talijani i kralj Petar, nakon, što su se prije sporazumili, kako će nas na dva komada za vječna vremena razdijeliti i svojim državama podjarmiti. I to još oni nazivaju „oslobodjenjem i slobodnim samoodređenjem naroda“!

Ali proti ovakvom komadanju svoje djedovine ustade u hrvatskom narodu sve, što može pušku nositi, pa sada iz bojnih redova na Soči odgovara složno počam od zadnjeg hrvatskog pučkog ustaše do prvoga hrvatskoga generala. Hrvatski narod ne treba ni takvog oslobođenja ni takvih osloboditelja. Dalje im kuća! Jest, hrvatski narod traži svoje od djedova kroz hiljadu godina neotuđeno pravo samoodređenja, on traži slo-

budu i ujedinjenje hrvatskih zemalja ali pod žezlom svoga zakonitoga kralja Karla. (Poklici: Živio kralj!)

Grčki narod imao je jednoga Leonidu, kojem su hvalisavi Grci slavu prenijeli do dana današnjega. Ali hrvatski narod imao je više do jednoga Leonidu.

Leonida je bio Nikola Jurišić, koji je sa sačicom Hrvata g. 1531. zakrčio u Kisegu put silnoj Sulejmanovoj vojsci na Beč i tim prvi put spasio Beč. Leonida je bio i ban Nikola Zrinjski, koji je po drugi puta spasio Beč sa četicom Hrvata u Sigetu.

A zar nije pravi Leonida i naš dični heroj, koji je u jedanaest krvavih bitaka spasio kralju i hrvatskome narodu hrvatske i slavenske zemlje, te je time postavio temeljite preduvjete za oživotvorenje hrvatskih idejala pod žezlom zakonite na Cetinu slobodnom voljom izabrane habsburške dinastije?

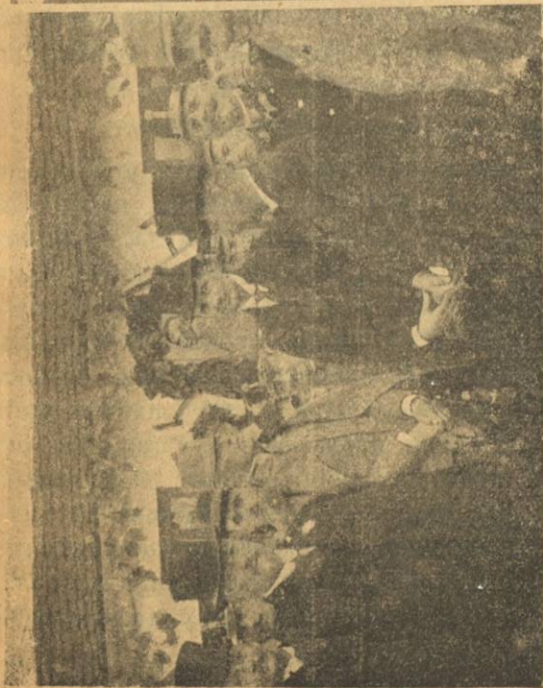
Harni hrvatski narod otkrio je ovu ploču, da ovjekovječi Boroevića, jer dok bude tekla Soča, dotle će njezini vali raznositi slavu njegovu. Taj je hrvatski narod otkrio ploču, da ovjekovječi kuću, da ta ploča poznije potomstvo opominje:

Stani i čekaj! Ovdje je ugledao svijetlo božje onaj, koji je kralju i hrvatskomu narodu spasio domovinu od talijanske grabežljivosti. Stani i pamti: Dok ovaj narod rađa ovakove sinove, možemo mirno uskliknuti: Još Hrvatska nij' propala!

Zaključujem, pridružujući se u ime stranke prava želji cijeloga hrvatskog naroda: Da Bog poživi i pobjedom i skorim mirom ovjenča Njegovo Veličanstvo kralja Karla i Njegovog sjajnog vojskovođu Svetozara Boroevića, te kličem iz dna duše: Živio kralj! Živila Hrvatska! Živio veliki sin hrvatskoga naroda Svetozar Boroević! Živio!!!

Iza toga položili su izaslanici stranke prava na spomen-ploču prekrasnu hrvatsku trobojnicu s napisom: „Stranka prava“ — „Slavnom vojskovođi“.

Službenim govornicima pridruži se govornik iz naroda. Javi se čovjek pučanin, koji se predstavi kao Simeon Boroević, umir. gruntovničar, rođak današnjega velikoga svečara i slavnoga vojskovođe. Rječito prikaza Boroević mnogu intimnu crtu iz djetinjstva i mladosti Boroevića, izpriča, kako je silnu volju imao mali Svetozar za vojništvo, kako je svakom prilikom pokazivao osobitu bistroću i zrelost. Na koncu reče doslovce: „Gospodo, nas sve veseli, što ste ovaj spomenlik ovdje podigli, s kojim ćemo se mi svi ponositi, a s nama i sav hrvatski narod.



A

B

Otkriće spomenplće Borojeviću (Fotografirao R. Rosskamp).

A. Izaslanici: Grad, tajnik V. Premilić, potpukovnik. S. Šneler, gradski zastupnik Josip Radković, odvjetnik dr. Šafar, generalmajor pl. Schneider, kapelnik Ivan Muhvić, odjelni predstojnik A. Rauer, kipar R. Frangeš, pukovnik Serfić, veliki meštar B. H. Z. E. Liszovsk, major K. Cvitas.

B. Govor vel. meštra B. H. Z.

Neizmjerne smo sretni i zadovoljni, što je iz naše sredine niknuo ovaj veliki sin našega hrvatskoga naroda. Živila Hrvatska!“

Odmah iza proslave obdržana je sjednica općinskoga zastupstva u Mečenćanima, kod koje je vrli kotarski predstojnik g. Lovrišak protumačio zastupnicima značenje slave, te zapisnički ovjekovječio primitak ove spomenploče u zaštitu i brigu općine.

Dugo stajao je jošte oduševljeni narod pred Borojevićevim domom promatrajući ploču, dok se gosti popeše opet u kola, te se vratiše u Kostajnicu.

Povrativši se učesnici u Kostajnicu, razgledali su grad, koji se pružio duž Une ispod romantičnoga Djeda. Svrnuše se i preko mosta, što ga sagradio nekoć car Napoleon u Bosansku Kostajnicu. Nadiviše se romantičnom položaju i prirodnim krasotama, a onda se povratiše u „Hotel Central“, gdje je u 7 s. otpočeo dobrotvorni koncert, što ga izvadala priznata glazba 25. domobr. pukovnije pod ravnanjem vrloga kapelnika g. Ive Muhvića. Poslije koncerta slijedio je domjenak, na kojem se sastadoše uz učesnike i građani, gospode i gospođice kostajničke.

Tu je tada prvi ustao presvj. g. odjel. predstojnik Aurel Rauer i nazdravio Njihovim Veličanstvima, kralju i kraljici ovim govorom:

„Visokopoštovana gospodo! Slavni zборе!

Prigodom današnjega slavlja otkrića spomenploče našem hrvatskom Leonidi, generalu-pukovniku Borojeviću, uzimam sj svetom dužnosti, da se u ime ovdje sakupljenih sa strahopočitanjem sjetim našeg premilostivog vladara, cara i kralja Karla IV. Njegovom Veličanstvu neka bude prva ova zdravica: Sjećajući se Njegovih velikih djela i zasluga, molimo Svevišnjega, da Mu dade i nadalje jakost, da nam sretno kormani brodom mile nam domovine. Molim Svevišnjega, da Ga i nadalje vodi oko Njegovih velikih nastojanja, da naš časnim i trajnim mirom dovede u luku mira i sreće, međusobne ljubavi i blagostanja, a mi smo svi ovdje uvijek spremni, našom tradicionalnom vjernošću podupirati Njegov rad, kao i premilostivi naš vladalački dom.

Da Bog poživi Njegovo Veličanstvo cara i kralja Karla IV.. Njegino Veličanstvo caricu i kraljicu Zitu, te čitav vladalački dom. Živjeli! Živjeli! Živjeli!“

Po tom je odaslan c. i kr. kabinetskoj kancelariji ovaj poklonstveni brzojav :

„Ces. i kr. kabinetskoj kancelariji, Wien.

Predstavnici vojničkih i građanskih oblasti, izaslanic momčadi vojske, te vjerni narod kraljevine Hrvatske, sakupljeni na proslavi odkrića spomenploče slavnom vojskovođi Boroeviću, očitujemo nepokolebivu homogijalnu ljubav i strahopočitanje prema Previšnjim osobama Njegovog ces. i kr. apostolskog Veličanstva cara i kralja, te Njezina Veličanstva kraljice i vladajućoj kući. Bog blagoslovi i poživi Njegovo ces. i kr. Apostolsko Veličanstvo i vodio Ga na putu do pobjede nad neprijateljima domovine!“

Na to je presvj. g. odjel predstojnik izrekao ovo :

„Visoko poštovana gospodo!

Dopustite mi, da prigodom današnje slave upravimo na Njegovu Preuzvišenost, generala-pukovnika pl. Boroevića u ime svih nas ovdje sakupljenih, brzojav sljedećeg sadržaja :

„Generalu pukovniku Boroeviću, Bojna pošta br. 508.

Učesnici slave odkrića spomenploče na očinskom domu, pozdravljaju Vašu Preuzvišenost sa cijelim hrvatskim narodom. Pomoću Božjom pobijedili neprijatelja!“

Za njim progovorio je generalmajor pl. Schmarda :

„Mene je zapala velika čast, da govorim u slavu dičnoga vojskovođe Boroevića. Dok on sigurnom rukom vodi našu vojsku od pobjede do pobjede proti talijanskom neprijatelju, to on za cijelo duhom sudjeluje u svojoj hrvatskoj domovini ovoj današnjoj proslavi. Nedvojbeno je danas ime Boroević na najsajnijem svjetskom glasu i njegovo će ime među svima biti izuštено sa strahopočitanjem i udivljenjem On, prem potječe iz skromnih odnošaja, iz naše granice, imade svojoj vrlini i vlastitosti pripisati svoju slavu. Ova slava ali je i slava hrvatskoga naroda. Zato kličemo s ponosom: Živio proslavljeni vojskovođa Boroević!“

Prisutni popratit će ovaj govor burnim povlađivanjem.

Pukovnik Ivan Sertić zanosnim je riječima nazdravio vojsk koja je znala već jedanaest neprijateljskih navala na Soči odbiti, a sad njezinoga napredovanja ne može zaustaviti nikakova

neprijateljska sila. Toj vojsci, kad brani državu i našu hrvatsku domovinu, izrazuje počitanje. Neka ta vojska žije, neka u srce neprijatelja prodre i za uvijek osigura mir i granice naše domovine. Živila naša junačka vojska!“

Prisutni ustadoše sa svojih sjedala, te oduševljeno zakliktaše hrabrim braniteljima monarkije i Hrvatske, a protonotar B. H. Z., brat zm. Stjepan Širola pročitao je prispjele brzozjavne pozdrave: Boroevića, nadbiskupa Bauera, grada Zagreba i hrv. sveučilišta u Zagrebu.

Zastupnik grada Zagreba, g. Josip Ratković pozdravio je Braću hrv. Zmaja ovim govorom:

„Visoko štovana gospodo!

Rijetka je i velebna slava, koju danas slavi hrvatski narod. zaslugom dične „Braće hrvatskoga Zmaja“. Otkrismo spomenploču u počast velikome vojskovođi, začasnome građaninu glavnoga grada Zagreba, generalu-pukovniku Svetozaru pl. Boroeviću od Bojne, kao prvi vidljiv znak, što ga svome velikome sinu stavio odani i zahvalni hrvatski narod.

U tisućljetnoj svojoj povjesti bilježi narod hrvatski nebrojene junake i slavne vojvode, a uz bok njima, kao prvi među prvima sjat će vazda kao nigda nesvladani vojvoda nepredobitne sočanske vojske, sin junačke naše Krajine, što ugleda svijetlo u ubavnim Mečenčanima, naš Svetozar Boroević.

Slaveći velikoga svoga sina, slavi narod i sam sebe, a imajući to pred očima, ne mogu, a da se ne sjetim onih, koje ide prva zasluga današnje slave, a to su dična „Braća hrvatskoga Zmaja“. Komu nije poznat rad naših vrijednih Zmajevaca, njihovo neumorno, rodoljubno nastojanje, kojemu se tragovi vide širom cijele naše domovine.

Spomenploče tolikim slavnim ljudima hrvatskoga naroda, kazuju ne samo u glavnome gradu, već i u kadšto neznanim čednim mjestancima, da ima netko, tko se vazda u pravi čas sjeti kad treba, da se pokažemo dostojni naših velikana. A taj netko, što kao zmaj budno prati svaki veliki i znameniti događaj u našem javnom životu, to su naši ljubljeni i cijenjeni Zmajevci. Nigda im ne možemo dosta da zahvalimo za njihovu veliku revnost i mar, koju razviše kao širitelji hrvatske svijesti, kao budioci rodoljubnih čustava, i kao promicatelji hrvatskoga duha i hrvatske prosvjete.

Djela ih njihova najbolje diče, a mi potaknuti njihovim žarom i njihovim rodoljubljem, privijamo ih na svoje srce i puni zanosa i ljubavi kličemo im: Hvala Vam, tisuć puta hvala, ljubljena „Braćo hrvatskoga Zmaja“! Na moja usta kliče Vam glavni grad Hrvatske zahvalna srca: Živili!“

U ime kostajničkih pravaša, progovorio je g. Nikola Marić, koji reče: „U svako se je doba pitalo, kakovo raspoloženje u duši naroda vlada. U duši hrvatskoga naroda imade mnogo atributa. Ali svi ovi atributi idu od uvijek za tim, da se hrvatsko kraljevstvo ujedini. Za ovaj svoj zahtjev ima hrvatski narod tvrdi naslov u izboru na Cetinu g. 1527., u pragmatičkoj sankciji g. 1712. i u kraljevskoj zavjernici g. 1867. Tko može nama Hrvatima priječiti ujedinjenje? Sav hrvatski narod ovo traži. Neka se pravednost vrši. Pregnimo svima silama za ostvarenjem ovoga našega cilja. Sjedinimo što je naše, što je hrvatsko. Živilo ujedinjeno hrvatsko kraljevstvo!“

Oduševljenje zavladao čitavom dvoranom, a kliktanju ne bi ni kraja ni konca. Glazba zaszvira hrvatsku himnu.

Gosp. vojni računarski nadsavjetnik i ugledni hrvatski književnik Mavro Špicer, pozdravi biranim govorom sve hrvatske žene, koje već četvrtu godinu u zaleđu biju bitku za gospodarsko održanje zemlje. Hrvatsko junaštvo ali jošte nije dokončalo borbe. Neprijatelj je htio, da otme naše hrvatske zemlje. Uzalud mu sva naprezanja! Tu su i žene svoje učinile. Čast ovakovim hrvatskim ženama! One su dokazale svoju potpunu ljubav prema hrvatskoj domovini.

Predsjednik gradj. kluba stranke prava u Zagrebu, g. Josip Knežić, pozdravio je sabrano gradjanstvo kostajničko slijedećim govorom.

„Kao gradanin zagrebački i kao Hrvat — samo Hrvat — pozdravljam dragu braću Hrvate i Hrvatice ovoga drevnoga hrvatskoga grada. Na današnju veliku proslavu pohrlilo je malo i veliko, muško i žensko, sve što hrvatski misli i osjeća, da iskaže počast hrvatskom velikanu, proslavljenom vojskovođi pl. Boroeviću. Bilo je zaista udivljenja vrijedno gledati Hrvate i Hrvatice grada Kostajnice; koji su većim dijelom 12 km daleki put do mjesta proslave pješice provalili. Sve ovo, kao i oduševljenje, kojim nas je dočekao grad Kostajnica u svoju sredinu primio i pri cijeloj ovoj proslavi sudjelovao, dokazom je budne hrvatske svijesti, neustrašivih iskaza za svaku hrvatsku

pravu stvar. Dok nam je ovakih Hrvata i Hrvatica, možemo biti uvjereni o pobjedi i uspjehu hrvatske ideje. Hrvatsko građanstvo grada Kostajnice ovo pouzdanje potpuno je dokazalo. Dokazalo je, da nas ima i u najtežim vremenima neustrašivih hrvatskih otačbenika, još Hrvata . . .“

Prema zaključku izvanredne skupštine stranke prava, odslan je iz Kostajnice slavnom vojskovođi ovaj brzoglasnik:

„General-pukovniku dru. pl. Borojeviću.

Bojna pošta 508.

Pri otkriću spomenploče na očinskoj kući, iskazuje udivljenje hrvatskom Leonidi, ponosu monarkije, poslovni odbor stranke prava.“

Poslije opisanoga svečanoga dijela domjenka, intonirala je objavljena domobranska glazba plesne komade. U čas pretvorena je velika dvorana u plesnu dvoranu. Parovi usplesaše, mlado i staro, građanstvo i časnici. To je potrajalo do 1 sat u noći, kad se počeli učesnici spremati kući.

Zagrebački učesnici krenuše put Sunje posebnim vlakom, koji je izravnim kolima do Zagreba bio određen zamjernom susretljivošću ravnatelja prometne uprave kr. ugar. državne željeznice, presvj. g. drvor. savjetnika Bacsinskoga i g. majora Csaszara, predstojnika c. i kr. vojnog zapovjedništva željezničke pruge u Zagrebu, a tu uslugu iskazanu dičnom slavlju i ovdje zahvalom ističemo.

* * *

U nizu mnogih privatnih i službenih brzoglasnika, stigli su i ovi, koji slave našeg velikog vojskovođu:

Velečas. gosp. župnik Vukmanić, Kostajnica.

Povodom otkrića spomenploče proslavljenom hrvatskom generalu Borojeviću u Mečenćanima, izvolite izručiti svečasnom odboru moje srdačno poštovanje. Nadbiskup Bauer.

*

K. u. k. Kriegsministerium. Praes. Nr. 30.200. Enthüllung einer Gedenktafel am Geburtshause des General-Obersten Borojević. — An den Verein „Braća hrv. Zmaja“ in Zagreb. — Wien,

am 21. Oktober 1917. Das Kriegsministerium beehrt sich dem Vereine für die freundliche Verständigung von der bevorstehenden Enthüllung einer Gedenktafel am Geburtshause Seiner Exzellenz des Herrn Generalobersten Boroević, sowie für die bei diesem Anlasse seitens des Vereines zum Ausdruck gebrachte echt patriotische Gesinnung, seinen Dank auszusprechen. Für den Minister: Zahradnicsek, Generalmajor.

*

„Gospodin E. Laszowski, veliki meštar „Braće hrvatskog Zmaja“
Zagreb.

Molim izraziti društvu moju najsrdačniju zahvalu za iskazanu mi pozornost, pošto ne mogu učiniti osobno zbog dvanaeste bitke, koja je na Soči u tečaju. Uz mnogo pozdrava Boroević.

*

„Platzkommando Zagreb. Für Verein „Hrvatski Zmaj“

Zahvaljujući najsrdačnije na poziv svečanosti otkrića spomenploče na očinskoj kući našega pobjedonosnoga vojskovođe i obljubljenoga zapovjednika, žalimo iskreno, što ne možemo uslijed velikih događaja, koji su sad na sočanskoj fronti u tečaju, da osobno sudjelujemo. Heeresgruppenkommando Generaloberst von Boroević, Generalstab-Abteilung.

*

„Braća hrv. Zmaja, Kostajnica.

Znak pošte u spomen viteškog generala Boroevića, koji je stekao neurolje lovorike na bojnopolju i kojim se napose ponos i hrvatsko sveučilište u svom domu iskazanom mu počašću, pozdravljam u ime hrvatskoga sveučilišta. Rektor.*

*

„Braća Zmaja“. Kostajnica.

Današnjoj slavi Braće hrv. Zmaja, pridružuje se i glavni grad Zagreb. Kličući proslavljenom vojskovođi pukovniku generalu Boroeviću od Bojne oduševljeni živio! Magistrat.*

* * *

Dobrotvorni koncert, upriličen od Braće hrv. Zmaja u korist ratne siročadi grada Kostajnice i općine Mečencani, iskazao je prihod na ulaznici 226 Kr., a na preplatama 319-14 Kr.

Ukupno 545·14. Kr. Od toga preuzeo je načelnik kostajnički 274 Kr., a bilježnik mečenčanski g. Dragan Lazić 274·14 Kr. Preplate dadoše: Aurel Rauer, odjel. predst. 26, Rafaelis, podžupan 2, J. Lovrišak, predstojnik 8, dr. Imre Faludy, predst. Bos. Kostajnice 10, dr. Tomljenović 18, Spitzer, nadsavj. 5, Vukmanić kost. župnik 2, poruč. N. Marić 10, dr. Hruba 4, N. Novaković 16, Stjepan pl. Platzner 6, M. pl. Miškić 14, Josip Ratković 10, Mijo Kovačević 3, Kolarić 8, Šreiber (Sunja) 16, Furmann 16, Drag. Schneider 4, Tomislav Krivošić 6, dr. Mašeg 5, J. Biermann 8, Cvjetka Petrović 10, Ivka Kuzmanović 1, Mladen Maraković 18, Ivo Bodić 2, Kovačević 8, J. Böhlm 2, I. Peršić 6, Romas 1, Pero Trisić 4, V. Peer 4, glav. postaje Papista 1, Veslaj 14, Pleša 4, Lederer 2, Iv. Krivošić 1, Kuštan 14, Pero Kodžić 10, B. Borić 20 kruna.

* * *

Zaključujući ovaj izvještaj dužnost nam je izraziti toplu hrvatsku hvalu svim onima, koji su ovu narodnu i historijsku slavu pomogli uzveličati, kako to zaslužuje ime nepobjedivoga našega junaka Borojevića. Čast i hvala svima, koji doprinesli za proslavu našega junaka, hvala također čestitim našim tiskarima: tiskari C. Albrecht i nadbiskupskoj u Zagrebu i A. Vugrina u Kostajnici, koje su besplatno tiskale potrebne tiskanice. Sve je to samo jasnim dokazom poštovanja i ljubavi prema domovini i narodu, iz kojega je nikao slavni junak i vojskovođa Borojević.

* * *

Iskaz prinosa za spomenploču Borojeviću.

Kr. 6. domobr. doknad. bitnica, Zagreb	20—
Čas. zbor c. i kr. vojnog zapovj., Zagreb	50—
Kr. 10. domobr. hus. puk., Varaždin	50·10
C. i kr. doknad. bat. 96. pješ. puk., Karlovac	100—
Kr. dok. bat. 25. domobr. puk., Zagreb	100—
Zapovj. kr. zagr. 25. domobr. puk., Boj. poš. 365	36·50
Kr. dok. bat. 26. domobr. puk., Karlovac	319·64
C. i kr. dok. bat. 96. pješ. puk., Karlovac	218—
C. i kr. obalno zapovjed., Bojna pošta 406	243·76
Kr. XVI. p. u. stražar. bat. Mauthausen:	

Josip Bocak, potpukovnik, Mauthausen	10—
dr. Gjuro Ilić, nadpor.	2—
Josip Török, nadpor.	2—
Andrija Haraminčić, nadpor.	2—
Viktor Balonek, nadpor.	2—
Ivan Jilk, nadpor.	2—
Oskar Hofmann, nadpor.	2—
Makso Brleković, nadpor.	2—
Julio Neumann, nadpor.	2—
Mato Jevak, poručnik	2—
Tomo Stilinović, poručnik	2—
Momčad I. straž. sat.	11·34
Momčad II. straž. sat.	46·66
Županija srijemska	300—
Grad Karlovci	30—
Grad Petrinja	30—
Grad Petrovaradin	200—
Grad Požega	100—
Grad Osijek	200—
Grad Koprivnica	50—
Trgov. Daruvar	20—
Trgov. Djakovo	40—
Trgov. Pakrac	170—
Općina Begtež	20—
Općina Bebrina	3—
Općina Jasenovac	60—
pl. opć. Turopolje	300—
Općina Čaglić	10—
Obć. Varoš Brod	70—
Imovna općina Gradiška	200—
Imovna općina Križevci	50—
Župni ured Kosinji gornji	10—
Hrvatska Eskomptna banka, Brod/S.	50—
Turopoljska vjeresijska banka, Vel. Gorica	20—
Braća hrvatskog Zmaja	30—
Ivan Jakovčić, župnik u m., Beč	4—
Ivan Filjak, oficijal, Petrinja	3—
Jure Dražić, nadšumar, Zagreb	5—
M. Vujanović, općinski upravitelj, Novo Ciće	5—
Marija Sagorišek, učiteljica, Sotin	5—

Cecilija Fleischmann, Sotin	5—
Franjo Hikec, Začretje	10—
Milan Sutlić, župnik, Zrin	10—
E. i Abelina Schwanda, Mikanovci	40—
Vale Vukovac, Zagreb	5—
Milena Lukić, učiteljica, Gacko	5—
Mato Rakić, općinski bilježnik, Oriovac	5—
Milan pl. Horwath, trgovac	5—
Krsto Margetić, mlinar,	5—
Ivan Beranek, liječnik,	2—
Dragutin Parapatić, ljekarnik	5—
Franjo Neferović, nadšumar	5—
Marko Blažević, župnik,	5—
Emilija Dujmović, trgovkinja	1—
Gadeon Šuput, oružnički narednik, Ogulin	2—
Filip Petranović, stražar,	1—
Fran Car, stražar,	1—
Petar Martinić, stražar,	1—
Tomo Magdić, trgovac,	2—
Niko Bušić, stražar	1—
Petar Brković, stražar,	1—
Juraj Lugomer, stražar,	1—
Ivan Sandučić, stražar	1—
Blaž Pavičić, stražar,	1—
Simo Karapandža, posj. Dubrava	5—
Rade Višnjić, trgovac,	10—
Rade Milić, invalid,	3—
Josip Philipović, vodnik,	2—
Stjepan Hobulja, opć. bilj., Sibinj	5—
Ivan Abramović,	5—
Luca Travaredić	4—
Ivan Goldberger	5—
Ante Bachmann	2—
Jure Zdjelarović	2—
Bude Kosovac	2—
Rade Vagner	2—
Jure Keceljević	1—
Andre Galić	1—
Pave Karlić	1—

Otkriće spomenploče

slavnoga vojskovođe generala-pukovnika dra. Svetozara pl. Borojevića od Bojne na rodnom domu u Mečenćanima, 28. X. 1917.

Raspored:

1. Doček učesnika na kolodvoru u Kostajnici u 11.45 č. prije podne;
2. Polazak kolima u Mečenćane;
3. Ručak u Mečenćanima;
4. Svečano otkriće spomenploče (u 3 sata);
5. Povratak u Kostajnicu (u 5 sati);
6. Razgledavanje grada i Bos. Kostajnice;
7. Dobrotvorni koncerat u dvorani svratišta „Central“ u korist ratne siročadi grada Kostajnice i občine Mečenćani.

Priređuje glazba 25. kr. domobranske pješačke pukovnije pod osobnim ravnanjem kapelnika g. Ivana Muhvića.

Ulaznina na koncerat 2 K po osobi. — Preplate primaju se sa zahvalnošću. — Početak u $\frac{1}{4}$ 7 sati na večer.

8. U 8 sati domjenak s večerom;
9. Povratak učesnika u Zagreb u 2 sata u noći.

Baš u vrijeme, kad se je obavljala slava u Mečenćanima, naš je dični junačina Borojević počeo svoju novu vojnu protiv Talijana. U malo vremena — niti četrnaest dana — izgubiše Talijani sve, što su pune dvije godine bjesomučno osvajali. Hrabra je naša vojska pod vodstvom našega slavljenika prodrila u neprijateljsku zemlju od Soče preko Tagliamonta do Piave, te osvojila svu silu topova i municije i zarobila stotine tisuća nevjernika Talijana. — Takovome junaku, Bože daj i dalje raditi na čast i korist kralja, domovine i hrvatskoga naroda:

Živio junak Svetozar barun Borojević!

HRVATSKI ZMAJ

GLASILO DRUŠTVA BRACE HRVATSKOGA ZMAJA

Uredjuje sekcija B. H. Z. za knjigu i umijeće. — Odgovorni urednik E. Laszowski. — Dopisi se šalju uredniku, Zagreb, Prilaz 24.



Izlazi četiri puta na godinu. — Godišnja cijena: za članove K 2—, za nečlanove K 3—, Pojedini broj K 1—.

Upravu rukovodi i pretplatu prima tiskara C. Albrecht, u Zagrebu.

Br. 4.

Zagreb 15. prosinca

1917.

Hrvatski milenij.

(925—1925.)

Već god. 1906. rodila se je u krilu Braće hrvatskog Zmaja zamisao, da se proslavi 1000-godišnjica hrvatskog kraljevstva. U zapisniku B. H. Z., I. na str. 21. ubilježeni su zaključci VI. odbor. sjednice B. H. Z. držane 19. augusta u dvoru bana kraljevina H. S. i D. u Zagrebu, te je u čl. 6. zaključeno slijedeće:

„Zmaji Brloški i Klokočki predlažu, da se na 1000-godišnjicu hrvatskoga kraljevstva (926—1925.) priredi velika hrvatska historijska izložba iz svih krajeva hrvatskih (starine, slike, knjige oružje itd.) Ujedno predlažu, da se o tom stane odmah raditi

Predlog se prihvaća sa dodatkom, da se u „Prosvjeti“ iznese ova lijepa ideja pred narod, a sva braća zmajevi pristupaju odmah poslu.“

Doista se mnogo iza toga dogovaralo na društvenim domjencima i izvan ovih, s osnovom, da se tako polako stvar organizira, a tako organizovana, iznese pred cijeli narod. Htjelo se time zainteresovati u prvom redu predstavništvo hrvatskoga naroda, tako da bude stvar što zrelija. Pak i dovoljno vrijeme je bilo, da se to najprije snuje, a onda priskoči k radu.

Na 1. marta 1914. sastadoše se vel. meštar zmaj Laszowski, zamjenik vel. meštra dr. Deželić i Svetislav pl. Gaj, zamj protonotara društva B. H. Z., te su stvarali osnovu proslave

1000-godišnjice. Zamisliše u prvom redu Panteon hrvatskih velikana.

Kako se je ova ideja u B. H. Z. njegovala i razvijala, dokazom je upis, koji se nalazi u spomenknjizi (Liber amicorum II.) obijelji vel. meštra Laszowskoga. Ovaj je upis gotovo program proslave 1000 godišnjice hrvat. kraljevstva. Tu se skicira slijedeći program.

I. Panteon ili Valhalu, hram hrvatske slave u Zagrebu ima se sagraditi. U velikoj, osrednjoj, ispod kupule prostoriji, imadu biti velike slike iz hrvatske povijesti, reljefi i kipovi najvećih naših ljudi. U podzemlju imadu biti grobovi velikana u kripi.

Druge prostorije imadu se upotrijebiti za galeriju slika svih hrvatskih umnika, junaka i slavljenika.

II. Sami dani proslave imadu se proslaviti:

a) Velikim predstava iz hrv. povijesti na velikom javnom trgu, n. pr. Starčevićevom.

Drama ima biti: Dolazak Hrvata, Kralj Tomislav i sve druge. Te predstave mogle bi trajati čitav mjesec dana;

b) Internacionalni učeni kongresi Svesokolski slet.

c) Narodne igre, alka, moreska, 1000 tamburaša, 1000 pjevača itd.

III. Izložbe:

a) Historijsko-kulturna, u koju bi morale ući sve starine hrv. naroda od pamtivijeka do danas u što većoj množini n. pr. kninski muzej itd.

b) etnografska iz svih hrvatskih zemalja,

c) gospodarska, obrtna, koju bi imala prirediti zemlja.

IV. Slavosne povorke sa historijskim kostimima i najvažnijim slikama iz hrvatske povijesti. Na pr. jedna povorka dolazak Hrvata, druga Porin, Trenkovi panduri itd. Skupina seljaka i seljakinja iz raznih krajeva hrvatske zemlje. Slavoluci, vatrometi, bakljade itd. G. 1925. imadu se u svim hrvatskim gradovima, obćinama postaviti obelisci, spomenploče ili obićni spomenici ovoj.

Već 18. marta zaglavljen je na sjednici odbora B. H. Z. zaključak, da se odmah počne raditi oko proslave 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva. Predsjednik bi mogao biti grof Miroslav Kulmer.

O toj zmajskoj ideji donesoše simpatičke vijesti i naše novine, 28. III. „Hrvatska“, pak mitrovački „Hrvatski branik“, koje uzimlju u program i šlavlje na Duvanskom polju. Taj potonji članak preštampane su „Narodne Novine“ 8. maja. To bi bila prva vijest u javnosti poznata, da se ideja proslave 1000-godišnjice prenese djelomice i na Duvansko polje.

Ovu inicijativu prihvatila su i B. H. Z., te su na svojim domjencima i o tom mnogo raspravljala i svrstala u svoj program, koji se imao sastaviti.

Navještenje rata, obustavilo je djelovanje B. H. Z., a tako i svaki korak u radu oko ove velike hrvatske kulturne slave.

U isto nekako vrijeme g. 1914., zamišlja dr. Ignacije Repar, vjeroučitelj u Zagrebu, da se osnuje i sagradi crkva B. D. M. u Horvatima u Zagrebu, kao spomenik 1000 godišnjice hrvat. kraljevstva.

Ove godine (1917.) opet pokreće proslavu 1000-godišnjice hrvatskog kraljevstva vrli hercegovački franjevac O. fra Mijo Čuić, nadžupnik u Duvnu, koji 14. januara o. g. sazvaio hrvatski narod iz Duvna i okoline na dogovor i uredio odbor, kojemu je pokrovitelj preuzv. g. nadbiskup dr. Ante Bauer. Već prvi taj sastanak donjeo je prinos u iznosu od 29.000 Kr. Zaključeno je, da se na Duvanskom polju sagradi spomencrkva s gostinjem. za koju bi sav, krvatski narod doprinesao svoj obol, a pojedini gradovi, mjesta, občine itd. i gradju u formi kamena, tako da se tu manifestira sudjelovanje njihovo.

Dne 30. maja posjetio je naše društvo O. fra Mijo Čuić, te je držao predavanje o važnosti Duvna u hrvatskoj historiji i o radu odbora za „spomencrkvu sa hospicem“ u Duvnu, koja bi se imala u nizu proslavnih tačaka sagraditi na duvanskom polju. Zanimivo ovo predavanje bilo je obilno posjećeno od članova B. H. Z. i nečlanova. Tom zgodom sabrano je za tu svrhu 188 Kr.

Dašto društvo „Braće hrvatskog Zmaja“, koje ako je i dalo prvo ideju za ovu proslavu, nikako ne misli mimoići sve faktore, koji su pozvani, da glede ove slave odlučuje i da ju upriliče. Pače naša je vruća želja našega društva, da se sve predradnje za ovu slavu odpočnu jednodušnim radom cijeloga predstavnštva hrvatskoga naroda! No slobodno je svakomu, da daje pobudu i nove ideje. Tako je

i naše društvo 7. juna o. g. podastrlo gradu Zagrebu predstavku (pod br. 66), kojem mu predlaže, da crkvu na mirogojskom groblju, koju i onako kani graditi, i za koju ima već i opredijeljenu svotu, gradi kao Panteon hrvatskih velikana.

Tako isto pokreće naše društvo ideju, da se prigodom našega milenija upriliči hrvatska etnografska izložba koja bi ostala onda permanentnim etnografskim muzejem.

To radi naša II. sekcija. O tom je progovoreno u 2. broju našega glasila.

Z. B.

K tisućgodišnjici hrvatskog kraljevstva.

Piše Zmaj Sutvitski. (Janjina, Dalmacija.)

U „Hrvatskom Zmaju“ čitamo patriotsku zamisao družbe hrvatskog Zmaja u Zagrebu, da se dostojno proslavi tisućgodišnjica hrvatskog kraljevstva. Rodoljubna dužnost zove svakog Hrvata, da svak doprinese ovoj kulturno-historijskoj slavi, što bolje umije.

Dužnost mi je iznijeti jednu uspomenu u ovom pitanju. Godine 1901. u Mostaru učiteljevao je žarki hrvatski patriot Ante Jukić na gradskoj pučkoj školi. On je bio duša hrvatskog pokreta u Mostaru i glavni urednik lista „Osvita“. Suha sušica otela je hrvatskoj stvari ovu plemenitu dušu i s njime pade u grob vodja mostarskih Hrvata. Jednoć u društvu sa pok. prof. dr. Milasom, pok. fra Radoslavom Glavašem, tajnikom velikoga biskupa Buconjića, govorio je učitelj Jukić, kako se mora početi s radnjama o proslavi ove tisućgodišnjice. Njegove su osnove bile velike, pjesnička duša idealno je shvaćala ovo veliko slavlje, nadajući se napretku narodne hrvatske misli u Herceg-Bosni, gdje je onda vladao Kalayev režim i hrvatsko ime bilo proganjano, niti je bilo hrv. čitaonica, banka, ni društava u Bosni godina 1900 tih. I onu plemenitu namisao uništila je njegova rana smrt. (I ako kome Mostar ima postaviti spomen-ploče, to uz velikog kneza blagajskog, Mihajla Viševića¹ iz X. v., mora se staviti učitelju, žarkom rodoljubi i pjesniku Anti Jukiću i velikom biskupu Buconjiću.) Ja sam tada bio maturant prve mostarske mature na gimnaziji i po maturi odoh kući, ali to mi je iz druženja sa pok. Jukićem ostalo u srcu.

¹) Veliki knez M. Višević, dux Croatorum, ban Crvene Hrvatske 925 kod krunisanja kralja Tomislava na duvanjskom polju.

Namisao Braće hrv. Zmaja, da se ovom prigodom osnuje veliki hrvatski etnografski muzej, gdje će ući narodne nošnje, glazbala, umjeća od Triglava do Drine, te od Mure i Maroša do Jadana, je veličajna, patriotska i vrlo pohvalna, jer je to za hrvatsku prestolnicu, za glavni grad Zagreb od potrebe. Visoke Nadvojvotkinje se zauzimlju za naša narodna veziva, čipke, a mi nemamo takvog muzeja u našoj kulturnoj sredini. Kako bi lijepo pristala divna nošnja konavojska i župska iz okolice Dubrovnika, te ponikovska ženska i muška kao i ženska pelješka sa poluotoka Pelješca, to je odista, što nestaje, gubi se pred francuskom nošnjom. A gdje je Neretvanac i Neretvanka, šibenska, drinška, kninska, sinjska, zagorska — dalmatinska nošnja? Pa gdje su nošnje iz Bosne, Hercegovine, Slavonije, Bačke, Barata, Banovtne, Slovenije? Gdje su mišnice, lirice, diple, gusle, ta narodna naša glazbala? Gdje su nakiti, čipke, veziva i ostalo?

Odista krasna zamisao, da se poveća slava tisućgodišnjice opstanka hrvatskog kraljevstva. I to treba odmah početi raditi, jer fali samo još 7 godina do 1925.

Treba proizvesti nješta velikoga, dostojnoga našeg narodnog ponosa i naše stare kulture.

*

Kako, da se provede ova slava? K mnogim predlozima, postavljam i ja njeke.

1. Spomen-spis u pučkom jeziku, za puk o povijesti našoj do krunisanja Tomislava na Duvanskom polju.

2. Prigodne pjesme za slavlje, koračnica, himna Tomislava, prema onoj Marka Šešelja, mostarskog gradjanina o proslavi Hrvojeva barjaka u Mostaru god. 1902.:

„Pjesma će nam obnoviti
Dan duvanjskog slavlja“.

On je htio pjesmom, da sjeti narod svojih velikana. I zbilja pjesma veselica nosi i u riječi i u srcu velike ideje, visoke podvige, jači duh i volju na rad.

U spomenspisu bi trebalo istaći i lik velikog zahumskog kneza, bana Crvene Hrvatske, Mihajla Viševića, koji je kneževao u Blagaju kod Mostara, nad Crvenom Hrvatskom, koja je sezala od Cetine rijeke do Bojane i Drine, a sastojala se od četiri oblasti: a) Neretvanske krajine, b) Zahumlja, c) Travunje

i d) Duklje Višević je bio više, nego drugi banovi, priznavao je kralja Tomislava kao svog kralja i zato je bio na krunitbenom slavlju u Duvnu u Hrvatskoj¹.

3. Održati predavanja u isti dan „na Tomislavov dan“ po našim zemljama o pripravi i slavi one narodne svečanosti, a naoseb u Zagrebu u pučkom sveučilištu svake godine po jedno predavanje i tada odrediti „Tomislavov dan“ za sakupljanje doprinosa za spomenike prvom hrvatskom kralju Tomislavu.

„Tomislavov dan“ bi morao biti dan narodni, za sakupljanje doprinosa za spomenike. Neka odbor odredi, koji će dan u godini uzeti za „Tomislavov dan“. Ja bih odredio jednu nedjelju u sredini svibnja svake godine. I Nijemci imaju narodne dane, pa i Srbi svetosavsku besjedu i drugi narodi.

4. Neka bi hrvatski povjesničari (Klaić, Šišić, Horvat, Gruber, Laszowski itd.) napisali učene rasprave o ovoj svečanosti, o kraljevstvu do Tomislava, za razliku od predloga pod 1., da bi se i ostali kulturni narodi upoznali sa starošću hrv. kraljevstva, pa to na hrvatskom jeziku, na slovenskom, bugarskom, českom, poljskom, ruskom, njemačkom francuskóm jeziku itd., da se upozna sav svijet, da je Hrvatska najstarija kraljevina u monarkiji. Trošak će platiti odbor iz priklada, koji će se sakupiti.

5. Neka Akademija, Matica Hrvatska i sv. Jeroninsko društvo se zamole, da i oni izdadu knjigu ovog sadržaja kroz ove godine.

6. Neka se zamole hrvatski pisci i književnici, beletristi, da donošaju ugodnih štiva iz ove epoke.

7. Slavlje se ima održati: a) u Zagrebu, kao glavnom gradu itd. i to u mjesecu svibnju, kad je najbolje putovati i najljepši dani, u gorem slučaju u rujnu; ali je svibanj najzgodniji mjesec proljeća.

Slavlje mora trajati najmanje sedmicu dana; to mora biti veličanstvenije od izložbâ, od sokolskog sletâ. U programu bi moglo biti: otvorenje etnografskog muzeja; spomenik kralja Tomislava svakako na vidnom mjestu u Zagrebu (na Zrinjevcu ili pred kazalištem). Uz spomenik na podnožju hrvatski banovi iz planinske hrvatske Slovenije, iz dalmatinske Hrvatske, Posavske Hrvatske iz Bosne i bana Viševića iz Zahumlja itd. i otvorenje koje kulturne institucije; a naravski, što drugi patriote predlože i prihvate.

¹) U doba hrvatskih vladara Duvno je bilo u Hrvatskoj, a Dalmaciju su sačinjavali neki primorski gradovi: Zadar, Trogir, Split itd. Danas je Duvno u Bosni, koje je Kallayeva vlada htjela prekrstiti u Županjac, da narod zaboravi na Duvno i njegovo značenje. Treba još istaći, kako se je sva današnja Dalmacija, osim spomenutih gradova, zvala Hrvatska, a ne Dalmacija i ova je Hrvatska sivala sve do mora, a na jug do Bojane i Drina-rijeke.

b) Poslije zagrebačkog ili makar prije zagrebačkog slavlja treba narodno slavlje obaviti u Duvnu u Bosni. Ondje treba svakako postaviti spomenik kralju Tomislavu. I fra Andrija Kačić ima dva spomenika u Zagrebu i u Makarskoj. Zato se mora i u Zagrebu, kao središtu hrvatstva podignuti spomenik kralju Tomislavu a jednako i u Duvnu, gdje je bio okrunjen Prvovjenčani kralj hrvatski. Makar bio u Duvnu spomenik i manje veličine, manjeg opsega i štila, ali se mora po mom mnijenju i u Duvnu podići spomenik, bilo na trgu, bilo na kakvom brežuljku, gdje bi se moglo cijeniti, da se je obavila krunitba i gdje bi bilo pristupačno puku svakako blizu mjesta. Namjerava se u Duvnu podići „uspomenska crkva sv. Cirila i Metoda“ na uspomenu krunisanja, pa bi se mogao spomenik uz ili pred crkvom postaviti.

U Duvnu (Dumnu) bi mogla biti uža slava, dva, tri dana. Komunikacije su teže do Duvna. Željeznicom se ide kroz Bosnu do Bugojna, odatle kolima na Livno i u Duvno, ili željeznicom iz Splita u Sinj, pa kolima u Livno i Duvno.

Namjeravala se protegnuti željeznica od Bugojna na Kupres, Livno, Sinj, tad bi se došlo bar do Livna željeznicom. I pruga Split—Aržano bi koristila. Nu prugom Bugojno—Sinj spojilo bi se Livno i s Bosnom i s Dalmacijom željeznicom, pa ne bi bilo tako teško sagraditi ogranak Livno—Duvno, koji bi iznosio par kilometara, a podigao bi trgovinu u onoj starohrvatskoj livanjskoj županiji, gdje su baš u željezničkom pogledu posve zapušćeni.

A narod hrvatski mora tražiti u svojim saborima, da se ove kratke pruge sagrade, makar i radi velike narodne uspomene, na koju nas starohrvatsko krunitbeno Duvno sjeća. Nadalje, da se gospodarski i trgovački podigne starohrvatska hlijevanska—livanjska županija.

8. Bilo bi patriotski, da hrvatski sabor, a i bosanski, kad se sastane, porade za ovo narodno slavlje. Nadalje i sveučilište s ostalim kulturnim zavodima; napokon starohrvatsko društvo u Kninu; društvo „Bihać“ u Splitu i slična društva po Hrvatskoj i Bosni, te da se osnuje glavni odbor u Zagrebu, a pododbori u svim većim mjestima, osobito u Duvnu, Livnu, Mostaru, Sarajevu, Splitu, Zadru itd.

Treba početi raditi i to ozbiljno, neka Braća Hrv. Zmaja razviju osnovu, uredi odbore, a hrvatski narod nek se oduži uspomeni svog Prvovjenčanog kralja Tomislava i 1000 godišnjici hrvatskog kraljevstva!

„Zmaj“ na djelu.

Iz zapisnika odborskih sjednica.

Odborska sjednica 29. VIII. 1917. 1. Vidi: „Hrvatski milenij“. 2. Vidi: Borojevićeva slava. 3. Vidi: Spomenploča na gradskoj

vijećnici. 4. Izvješćuje se da je poticajem B. H. Z. u plem. dvorcu Lomnici sabrano za siromašnu dalmatinsku djecu 120 Kr. 6. Zaključuje se spasiti zvono „Cinkuš“ u tornju stolne crkve zagrebačke, koje se u vojne svrhe rekvirira. (Uspjelo.) 7. Primaju se novi članovi društva. (Vidi osobne vijesti.)

Odborska sjednica 5. X. 1917. 1. Vidi: Borojevićeva slava. 2. Vidi: Spomenploča na gradskoj vijećnici 3. Uredjuju se zaklade za spomenploče: a) Maksimilijanu Vrhovcu u Karlovcu, b) grofu, Janku Draškoviću u Rečici, c) Jakiću i d) Kitoniću u Kostajnici, e) historijska spomenploča na Popovom tornju u Zagrebu, f) Tadi Smičiklasu u Sošicama. Svaka zaklada dobiva 20 Kr. — Uzima se u evidenciju spomenploča Fr. Račkomu. 4. Primaju se novi članovi. (Vidi: Osobne vijesti.) 5. Odredbe glede zmajskih društvenih prostorija.

Odborska sjednica 21. XI. 1917. 1.—5. Borojevićeva slava. Spomenploča na gradskoj vijećnici.

Odborska sjednica 14. XI. 1917. 1. Referat o provedenoj Borojevićevoj slavi. — 2. Prima se prinos od 50 Kr. općine Dugoselo za spomenploču Zoriću u Dugomselu — 3. Izvještaj o prinosima za spomenploču na gradskoj vijećnici. (Vidi: Spomenploča na gradskoj vijećnici.) — 4. Prima se, da se uloži prosvjed upravljen na gradsko zastupstvo u Karlovcu pogledom na nakanu, da se u svrhu regulacije Zrinjskoga trga u Karlovcu ruši kuća Zrinjskoga. (Vidi: Spomenici). — 5. Primaju se novi članovi. (Vidi: Osobne vijesti.) — 6. Ivan Jakovčić, župnik u. m. u Beču, i naš brat, imenuje se povjerenikom za pripreme izvedenja spomenploče Pavlu Vitezoviću u Beču.

Spomenploča na gradskoj vijećnici u Zagrebu.

Na odborskom sijelu B. H. Z. dne 22. maja 1917. iznešen je prijedlog, da se o proslavi 70-godišnjice, što je hrvatski sabor 23. oktobra g. 1847. proglasio hrvatski jezik službenim i uredovnim jezikom, podigne napisna spomenploča na gradskoj vijećnici (nad nekadašnjim ulazom u kazalište) u Zagrebu, gdje se je taj znameniti sabor obdržavao¹⁾. Povjerenom je bratu Robertu Frangešu, da izradi nacrt za ovu spomenploču, naročito, da se brine za umjetnički lik njezin.

Dne 23. V. (dan na to) držao je brat Velimir Deželić u društvu B. H. Z. predavanje: „Gradska vijećnica u Zagrebu, historijska kuća“²⁾, šlo je dalo pobudu, da se na zamišljenoj

¹⁾ O temi „Kako je hrvatski jezik postao uredovnim i nastavnim jezikom“, predavao je u društvu B. H. Z. brat dr. Rudolfo Horvat dana 16. V. 1917.

²⁾ Sravni br. 2. načega glasila.

jur spomenploči istaknu i druge historijske i kulturne činjenice, koje su se zbile u rečenoj zgradi, gradskoj vijećnici i starom kazalištu. Prema tomu udešen je napis spomenploče.

Dne 25. VIII. 1917. zamolilo je društvo B. H. Z. gradsko poglavarstvo u Zagrebu, da mu dozvoli prema priloženom napisu, postaviti ovu spomenploču. Gradsko poglavarstvo do zvolilo je to — uz naknadno odobrenje po gradskom zastupstvu — svojim dopisom od 1. IX. 1917., br. 1125. pres., te je ujedno votiralo za tu spomenploču 200 Kr.

Dne 8. X. 1917. obratilo se je društvo B. H. Z. na narodne zastupnike, priopćivši ovu svoju nakanu. Premda nije bila zamoljena pripomoć, doprinesoše gg. narodni zastupnici izdašan prinos za ovu spomenploču i to: J. Modrušan 5, dr. Belobrk 5, dr. Badaj 5, Hreljanović 5, Werklein 5, dr. Manojlović 5, Medaković 10, (nečitljiv potpis) 5, A. Rauer 20, dr. Rojc 20, dr. Pazman 10, dr. Kiš 10, S. pl. Vučetić 10, dr. Horvat 10, Ettinger 5, Ribar 5, Kutuzović 5, Wilder 5, dr. Kürschner 5, dr. E. Lukinić 10, dr. Rošić 10, Pribičević 5, P. Obradović 5, dr. Marković 5, dr. Pavelić 5, Akačić 5, Peršić 5, dr. Petričić 5, Kovačević 5, Zatluka 10, Milković 10, Tuškan 5, dr. Šilović 5, grof Pejačević 20, grof Janković 20, dr. S. Popović 5, grof M. Kulmer 50, dr. Tropsch 5, Babić Gjalski 10, dr. Novosel 10, barun Nikolić 20. — Ukupno 380 Kr

Na ovom rodoljubnom prinosu koji grada Zagreba, tol i gg. narodnih zastupnika i ovdje izrazujemo najtopliju hvalu. Odmah nakon dozvole, dane društvu od strane gradai predana je izradba spomenploče domaćem našem klesaru Ign. Franzu. Upotrebljen je bijeli kararski mramor.

Ploča mjeri u visini 96 cm, u širini 140 cm. Poradi nestašice radnika (gravera), nije se mogla ploča do 23. X. dogotoviti, i tako se je postavljanje ove moralo odgoditi. Odlučeno bi ali, da se 24. XI, kao na dan uspomene, što je njemački jezik odstranjen iz narodnoga kazališta, ova postavi. Sve bijaše spremno za to. Kad evo 21. XI. primi naše društvo dopis gradskoga poglavarstva od 20. XI., br. 1125. pres., kojim se određuje, da se postavljanje ove spomenploče bezuvjetno odgodi, dok to ne riješi gradsko zastupstvo.

Gradsko je zastupstvo na svojoj sjednici zaključilo, da se rečena spomenploča postavi u pridvorje ulaza u gradsku vijećnicu s kazališne ulice, da se Gospodska ulica prozove ulicom 23. listopada 1847., i da se pročelje gradske vijećnice rezervira gradu za dostojni spomenik na taj historički događaj.

Napis na spomenploči jest:

Na lijevoj strani:

Ovdje je do g. 1810. stajala stara gradska vijećnica.

G. 1833, položen je temelj kazalištu i redutnoj dvorani.

7. I. 1835. bila je prva kazališna predstava.

10. VI. 1940. prikazivana je prva hrvatska drama: Juran i Sofija od Ivan pl. Kukuljevića.

29. VII. 1845. palo je najviše žrtava pred ovom zgradom.

U sredini:

U redutoj dvorani, kasnijoj gradskoj vijećnici obdržavani su hrvatski sabori g. 1845., 1847., 1848., 186. ., 19. 0. i 1911.

23. X. 1847. proglasio je sabor na prijedlog Ivana pl. Kukuljevića hrvatski jezik uredovnim i službenim jezikom.

5. VI. 1848. Saborovao prvi hrvatski narodni sabor, kojemu je predsjedao ban Josip bar. Jelačić.

Na desnoj strani:

28. III. 1847. pjevana je prva hrvatska opera: Ljubav i Zloba od Vatroslava Lisinskoga.

24. XI. 1861. istisnut je njemački jezik s pozornice.

16. VI. 1895. bila je u ovoj zgradi posljednja predstava.

G. 1897. preuđešeno je kazalište za potrebe gradskoga poglavarstva.

Spoda:

B. H. Z. — 1917.

Kroničarskom dužnošću bilježimo i ovo:

Kad je prvi put došla na javnost nakana B. H. Z. pogledom na rečenu spomenploču, (Nar. Nov. 7. IX. 1917. br. 205.) štampan je u „Obzoru“ jut. izd. br. 245. od 8. IX. 1917. članak, u kojem se hvali nastojanje B. H. Z. „Hvalevrijedna nakana i rad B. H. Z. zacijelo ne će nikoga iznenaditi, a još će manje tko biti protivnik takovoga rada i poslovanja.“ U br. 315. istoga lista, uslijedio je nemili napadaj na B. H. Z. baš pogledom na ovu spomenploču. Daljni komentar o tom ne pišemo. Koga to pobliže zanima, neka čita „Nar. Nov.“ br. 205., 212., 264. — „Obzor“, jut. izd. br. 245., 315., 322., 329. — „Hrvat. Riječ“ br. 317. . . . Sud će si svatko lako stvoriti o prilikama, koje vladaju za i protiv našega kulturnoga i rodoljubnoga rada.

Upravni odbor našega društva stvoriti će konačno zaključak pogledom na odluku gradskog zastupstva i vrijeme kad će se ova spomenploča staviti na svoje mjesto.

Z. B.

Predavanja u B. H. Z.

30. V. O. fra Mijo Čuić, zm. Duvanski nadžupnik u Duvnu: „O 1000-godišnjici hrvat. kraljevstva 1925“.

31. X. E. Laszowski zm. Brloški: O otkriću spomenploče vojskovođji Borojeviću u Mečenčanima (23. X.). Referat i komentar moralnog uspjeha ove slave).

Osobne vijesti.

Jubilej. Zaslužni i neumorni naš brat, protonotar Stjepan Širola navršio je dne 27. studenoga o. g. 50 godina svojega radinoga života. Rodio se je 27. XI. 1867. u Zagrebu, od gradjanskih roditelja Josipa i Lucije. Po krvi je Istranin od Brnčića Kastavskih. Osnovne škole, realku i kr. preparandiju svršio je u Zagrebu. Već u mladim danima javljao se pjesmicama u „Smilju“, „Hrvatskoj“ i „Vragoljanu“. Prva njegova pjesma „Hrv. domovini“, štampana je već g. 1887. u Zadarskom listu „Hrvatskoj“. G. 1886. imenovan je učiteljem u seocu Žakanju. Tu je osnovao „pjevački crkveni zbor“ i društvo „Dobrobit“. Ujedno poče sada njegov obilni književni rad. G. 1892. premješten je u Karlovac, gdje je doskora posto tajnikom mnogih kulturnih i dobrotvornih društava. Izdao je mnoge knjige beletrističkog i poučnog sadržaja, a radio je za sve stručne i pedagoške listove, od kojih je „Školu“ preko 20 godina izdavao i sam uredjivao. G. 1902. premješten je u Zagreb. G. 1903. imenovao ga „Hrv. ped. knjiž. zbor“ pravim članom. U Zagrebu intenzivno radi u beletrističnim i stručnim časopisima, naročito u „Prosvjeti“. Stupa u humanitarno društvo „Dobrotvor“ kao tajnik, kao takav do danas radi neumorno. U društvu B. H. Z. postade protonotarom, pak je u vijeću trojice suradnik čitavog glavnog rada oko nanašega društva. B. H. Z. izabraše ga g. 1910. u hvalu „začasnim bratom“. G. 1913. postao je ravnajućim učiteljem u borongajskoj školi u Zagrebu. Otkako je buknuo svjetski rat, razvio je veliku djelatnost na karitativnom polju.

U izdanjama B. H. Z. mnoge su njegove radnje. Zaslužnomu svom svom bratu priredila su B. H. Z., počasnu večer. Čestitamo! Živio i radio još dugo za B. H. Z.!

Obiteljski jubilej. 8. o. mj. slavio je naš revni brat zm. Karpatski, Josip Granec, ravnatelj gradske pučke škole u Zagrebu i poznati pedagog 40-godišnjicu svoga braka. Srdačno čestitamo!

Umrli članovi. Doznali smo, da je naš redovni brat Vjekoslav Pupić zm. Bosiljevski, posjednik u Bosiljevu dne 25. II. o. g. umro. Slava mu!

Dana 30. oktobra t. g. umro je naš mnogogodišnji brat zm. Brodski, prof. Ferdo Ž. Miler. U naše društvo primljen je kao redovni brat 26. VI. 1907. — Rodio se je u Urfahru u Gor. Austriji g. 1853. Gimnaziju je svršio u Osijeku, a sveučilišne nauke u Beču. Počeo je služiti kao suplent na gornjogradskoj zagreb. gimnaziji, za tijem je služio (1878—1893.) u Osijeku, a onda u Zagrebu. Kao pisac, stekao si je lijepo ime u hrvat. literaturi. Tri godine bio je dramaturg na zagreb. kazalištu. Bio je darovit muzičar i poznavalac mnogih stranih jezika. Odlikovan je previšnjem priznanjem i viteškim redom Franje Josipa I. Bio je radin čovjek, štovan od svakoga. I u krugu svoje zmajske braće ostavio je neizbrisivu ugodnu uspomenu. Slava mu!

Novi članovi. Mat. br. 238. dr. Rudolfo Jagić, zm. Legradski, odvjetnik u Zagrebu, utemeljitelj; 239. Ante Zmajlović, zm. Lasinski, župnik u m., redovni; 240. dr. Juraj Devčić, zm. Starigradski, odvjetnik u Glini; 241. Ivan Jakovčić, zm. Trsatski II., župnik u m. u Beču; 242. dr. Janko pl. Bedeković, zm. Lomnički, vladin perovodja dodijeljen kr. kot. oblasti u Vel. Gorici, utemeljitelj. Primljeni 29. VIII. 1917.

243. Stjepan Kolander, zm. Grički, bankovni činovnik u Zagrebu; 244. Pavao Gašparović, zm. Modruški, grad. zastupnik u Zagrebu (dosad prinosnik). Primljeni 5. X. 1917.

245. Dr. med. i filoz. Dane Riessner, zm. Kupskobrodski, prof. anatomije na zagr. sveučil., utemeljitelj; 246. dr. Gustav Bazala, zm. Zemunski, ravnat. zem. blag. za osig. radnika u Zagrebu (dosad prinosnik) redov.; Stjepan Zagorac, zm. Gaški, župnik koprivnički i narodni zastupnik, utemeljitelj. Primljeni 14. XI. 1917.

Uspomene.

Obljetnice našega rada. U br. I. ovoga glasila priopćili smo 10. obljetnicu našega društ. rada od 1. juna. Od 1. juna do 1. decembra o. g. navršit će se opet 10 godina ovih naših radova izvedenih g. 1907..

20. jula u Wienerneustadtu. Ekshumacija kostiju bana Petra Zrinjskoga i Franje Krsta Frankopana. Kostii su položene u novi dostojni grob, a na grob postavljen željezni križ s napisom.

Tom zgodom izdalo je o tom naše društvo ilustrovani izvještaj pod br. VII. naših društvenih publikacija. (Vidi str. 10.)

1. augusta. Dozvolom načelnika dr. Milana Amruša, uredilo si društvo svoju poslovnicu u Kamenitim vratima.

22. septembra u Dubravici. Svečano otkriće spomenploče Pavlu Štoosu na njegovoj rodnoj kući.

Izveštaj o tom u sv. VIII. naših društ. publikacija. (Vidi str. 16.)

7. decembra. Svečano otvorenje gradske knjižnice u Zagrebu.

10. decembra. Zaključak, da društvo proslavi 100-godišnjicu rođenja dr. Ljudevita Gaja (1909).

Spomenici.

Zrinska kuća u Karlovcu. Prama vijesti, što ju iznijela „Karlovačka Sloga“, javljeno je bilo u „Nar. Nov.“ br.: 241., da je gradsko zastupstvo u Karlovcu zaključilo, da će se u svrhu regulacije Zrinskoga trga u Karlovcu porušiti zgrada kr. kotar. oblasti, t. j. kuća nekoć generala Vuka Frankopana a onda Petra Zrinskoga, bana. Kako je ona kuća lijepi historijski spomenik u Karlovcu, pobudila je ova vjest silno negodovanje u javnosti, i to potpunim pravom. Na osnovi toga, obratilo se je naše društvo „B. H. Z.“ dopisom br. 204/1917 5 XI. na gradsko zastupstvo u Karlovcu, sa zamolbom, da se ova kuća sačuva. Dopisom svojim od 28. XI. t. g. br. 13158., odgovorilo je gradsko poglavarstvo u Karlovcu „da o kakvoj odluci glede zgrade sadašnje kr. kot. oblasti u Karlovcu od strane ovoga poglavarstva ili zastupstva nema ni govora — pa je prema tomu bojazan sl. društvu sasma bez temelja“.

Ova nas vijest veoma raduje, te nas osobito i to vezeli, da smo se i ovom zgodom uvjerali o rodoljubnosti grada Karlovca, koji znade poštovati hrvatske historijske svetinje.

Ozaljska kula. Gradsko poglavarstvo u Karlovcu upozorilo je također istim dopisom naše društvo „B. H. Z.“ „da se je uslijed prošlogodišnjega snijega, porušio krov od šindre na zgradi, koja služi kao ulaz u ozaljski grad (negdašnja stražarnica) te je tako ova zgrada izvrgnuta svim nepogodama, a osim toga prijeti pogibao, da će se srušiti.“ Spomenuto će društvo posredovati kod nadležnih čimbenika, da se taj historijski objekt spasi od propasti.

Poziv na članove B. H. Z

Uredništvu „Hrv. Zmaja“ stalo je mnogo do toga, da članove društva B. H. Z. i prijatelje ovoga. obavješćuje ne samo o javnom kulturnom radu samoga društva, već i o književnom, umjetničkom i inom kulturnom i humanitarnom djelovanju pojedinih članova. Kako se društvo može ponositi, ima u svojoj sredini lijepi broj književnika, umjetnika i kulturnih i humanitarnih trudbenika. S toga molimo sve članove B. H. Z., da ovo uredništvo što točnije izvole obaviješćivati o svom gore rečenom radu. Molimo ujedno, da bi svoje publikacije priposlali uredništvu, čime bi se osnovala društvena knjižnica, u kojoj bi se nalazio rad društvenih članova. Uredn.

Književna izdanja „Braće hrv. Zmaja“.

I. Deželić Velimir dr. Dva brata Ivan i Ljudevit Tomšić	K —50
II. Laszowski Emilij v. m. Zmajska družba kralja Sigismunda	" —40
III. Kukuljevič-Sakcinski Božidar. Mladost Ivana pl. Kukuljeviča-Sakcinskoga	" —40
IV. Barle Janko. Slika sv. Kümmernisse u kapeli u Velikoj Mlaci	" —40
V. Širola Stjepan. Zmaj kućni. (Draco domesticus)	" —40
VI. Širola Stjepan. Slovenac i Hrvat	" —40
VII. Deželić Velimir dr. i Laszowski Emilij. Kostić Petra Zrinskoga i Frane K. Frankopana	" 120
VIII. Širola Stjepan. Stošova slava	" —40
IX. Deželić Velimir dr. O evoluciji modernis knjižnica	" —40
X. Širola Stjepan. Družba „Braće hrvatskog Zmaja“	" —40
XI. Bojničić Kninski Ivan dr. O plemstvu	" —40
XII. Laszowski Emilij v. m. Matija Vlacić Franković	" —50
XIII. Kučera Oton dr. Četiri nebeske zemlje	" —50
XIV. Širola Stjepan. Dvije hrvatske kulturne slave	" 1—
XV. Širola Stjepan. Naš kulturni rad	" —40
XVI. Deželić Velimir dr. Julije Slowacki	" —40
XVII. Širola Stjepan. Gajev spomenar	" —40
XVIII. Horvat Rudolf dr. Kako je Koloman došao na hrvatsko prijesolje?	" —40
XIX. Francev dr. Ferdo Rusan	" 1—
XX. Širola Stjepan. Kulturno slavlje u rožegi	" —40
XXI. Deželić Velimir dr. Dr. August Harambašić	" —60
XXII. Deželić Velimir dr. Zmajevi u pjesmi i priči	" —50
XXIII. Brusina Branimir. Andrija Fijao	" —40
XXIV. Deželić Velimir dr. Emilje Laszowski	" —40
XXV. Horvat Rudolf dr. Životopis dra. Velimira Deželića	" —40
XXVI. Gaj Svetoslav „Braća hrv. Zmaja“. Osvrt na društveni rad	" —40
XXVII. Rudolfo Strohal. Hrvajska glagolska knjiga	" —30
XXVIII. E. Laszowski i dr. Vel. Deželić. Pomilovanje Petra Zrinskoga i Krsta Frankopana	" —40
XXIX. E. Laszowski. Drežnik	" —40
XXX. B. H. Z. Sjeni Zajčevoj	" —30
XXXI. Jubilarni kalendar za 1916. s kronikom i šematizmom	" 3—
XXXII. Zm. Tomašićki. Vojskovođa Borojević	" —40

Naručuje se kao društva ili u knjižarama.

